

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

นวัตกรรมการพัฒนาท้องถิ่นเรื่องโรงเรียนวิถีอีสาน : การบูรณาการภูมิปัญญาสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน เป็นกระบวนการวิจัยที่มุ่งเน้นเพื่อ 1) ศึกษาปรากฏการณ์การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนตามแนวทางวิถีอีสาน ของ โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) พัฒนากิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางวิถีอีสาน ของ โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ และ 3) ศึกษาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางวิถีอีสาน ของ โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยที่ให้ข้อมูลและการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้ปกครอง โดยการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับสลาก และกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยทำการเปิดตารางสุ่มส่วนกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan. (1970 : 608 อ้างถึงใน สมบัติ ท้ายเรือคำ. 2553 : 50) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ยอมรับที่มีความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 293คน จำแนกเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาจำนวน 10 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน ผู้บริหาร จำนวน 3 คน ครูผู้สอน จำนวน 56 คน นักเรียน จำนวน 214 คน และผู้ปกครอง จำนวน 214 คน รวมทั้งสิ้น 507 คนระยะเวลาที่ใช้ศึกษา ระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2556 – เดือนสิงหาคม 2557

สาระสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน มุ่งเน้นศึกษากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 3 ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นบรรพบุรุษหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานคือประเพณีฮีตสิบสอง ภูมิปัญญาท้องถิ่นของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวคือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภูมิปัญญาท้องถิ่นของพระพุทธเจ้าคือ หลักบุญสิกขาอันจะส่งผลไปยังการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างเต็มตามศักยภาพของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา บนฐานคิดปรับการเรียนเปลี่ยนการสอน โดยการบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นและเชื่อมโยงกับภูมิสังคมขณะที่ครูและบุคลากรซึ่งเป็นผู้สอนที่ใช้วิธีการสอนสอนแบบครูพาทำลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับนักเรียนก็ได้สัมผัสกับการที่ได้พานักเรียนฝึกปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันส่งผลให้เกิดการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

สรุปผลการวิจัย

1. ปรากฏการณ์การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนตามแนวทางวิถีอีสาน ของ โรงเรียน กาศลีนธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนได้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนวิถีอีสานจัด กิจกรรมการเรียนการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2555 ซึ่ง โรงเรียนกาศลีนธุ์ปัญญานุกูล จังหวัด กาศลีนธุ์ เป็น โรงเรียนสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ มีหน้าที่จัดการศึกษาให้กับ นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดย มีจุดมุ่งหมายที่จะให้นักเรียนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่เป็นภาระของ ครอบครัว ชุมชน โดยจัดกิจกรรมผ่านกระบวนการตามแนวคิด 3 หลัก คือ หลักภูมิปัญญา ท้องถิ่น ประเพณีฮีตสิบสอง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักบุญธิกา หรือบุญ กิริยาวัตถุ 3 โรงเรียนมีการบริหารจัดการที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ โดยใช้กรอบการ บริหารงาน “ESAN โมเดล” ความหมายคือ E : Environment (สิ่งแวดล้อม) หมายถึง สภาพแวดล้อมล้อมและแหล่งเรียนรู้ S: Students (นักเรียน) หมายถึง นักเรียนที่มีความบกพร่อง ทางสติปัญญา A : Activities (กิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต) หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอนภายใต้ แนวทาง “โรงเรียนวิถีอีสาน” และ N : Needs (ความต้องการ จำเป็น) หมายถึง ความต้องการจำเป็นของนักเรียนที่มีความ บกพร่องทางสติปัญญาที่ใช้ในการ ดำรงชีวิตประจำวัน จัดการเรียนการสอน ภายใต้หลักสูตรสถานศึกษา (หลักสูตร โรงเรียนวิถี อีสาน) โรงเรียนกาศลีนธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ ขับเคลื่อนกระบวนการจัดการเรียน การสอนแบบบูรณาการผ่านประเพณีฮีตสิบสองคือการทำบุญในแต่ละเดือน ซึ่งเป็นเรื่อง ที่นักเรียน มีประสบการณ์เดิมและสอดคล้องกับชีวิตจริงอยู่แล้ว การดำเนินกิจกรรมมีเนื้อหาสอดคล้องเข้า กับ 6 กลุ่มทักษะซึ่งเป็นทักษะตามหลักสูตรสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา คือ ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะภาษาและการสื่อสาร ทักษะสังคมและการดำรงชีวิต โดยจัด กิจกรรมการเรียนการสอนแบบครูพาทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ในลักษณะการปลูกฝังบ่มเพาะนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีพัฒนาการเต็มตามศักยภาพเฉพาะตนอย่างอิสระ เป็นบุคคลมีคุณค่า มีคุณธรรมจริยธรรม รู้จักการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพตนเอง สามารถอยู่ร่วมกับ ครอบครัว ชุมชน และสังคม ได้อย่างมีความสุข

การดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนที่ผ่านมา เป็นที่ยอมรับและเป็น ที่สนใจของบุคคล สื่อมวลชน และองค์กรต่างๆที่ได้มาเยี่ยมชม ศึกษาคุณานาธิ เป็นสถาบันฝึก

ประสบการณ์ให้กับนักศึกษาภาควิชาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเสียงภูพาน ฉบับที่ 836 ประจำวันที่ 16-31 กันยายน 2555 หน้า 7 เสนอข่าว เด็กพิการกาฬสินธุ์สืบสานวิถีอีสานด้วยงานฝีมือทอเสื่อ-ทอผ้า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเสียงภูพาน ฉบับที่ 839 ประจำวันที่ 1-15 กันยายน 2555 หน้า 12 เสนอข่าวกาฬสินธุ์ปัญญาคุณ มุ่งสู่ศูนย์ เรียนรู้ระดับภูมิภาค จัดเต็มหลักสูตรการเรียนการสอน ย้อนวิถีอีสานและการใช้ชีวิตแบบ พอเพียงหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ประจำวันศุกร์ที่ 21 ธันวาคม 2555 หน้า 23 ในคอลัมน์เกาะ รั้วสถาบัน เสนอข่าวหัวข้อ เขียน...ร.ร.กาฬสินธุ์ฯ ใช้วิถีอีสาน พี่นุญเด็กพิการในเนื้อหาเป็นการ นำเสนอแนวความคิดการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางวิถีอีสานของผู้บริหารและคณะบุคลากร นำเสนอกิจกรรมที่จัดให้นักเรียนได้ลงมือฝึกปฏิบัติจริง ได้ลงภาพกิจกรรมและผลผลิตต่าง ๆ ของนักเรียน ในวรรคท้ายของบทความยังเขียนสรุปไว้ว่า...นี่คือส่วนหนึ่งในกระบวนการเรียน การสอนของโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญาคุณ ที่มุ่งสู่ศูนย์การเรียนรู้ระดับภูมิภาค โดยการจัดเต็ม หลักสูตรทั้งภาคปฏิบัติและทฤษฎี ตามรอยวิถีอีสานและการใช้ชีวิตตามรอยพระยุคลบาทของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อนำประโยชน์สู่นักเรียนอย่างเต็มศักยภาพ ตามคติพจน์ของ โรงเรียน คือพัฒนากาย สังคมจิต ช่วยพิชิตความพิการ ถือเป็นแบบอย่างที่ดีน่าชื่นชม...

จากการดำเนินงานผ่านมาส่งผลให้โรงเรียนได้รับรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. (Obec Award) ปี 2555 ประเภทสถานศึกษายอดเยี่ยมประเภทโรงเรียนการศึกษาพิเศษเฉพาะความ พิจารณาทรงคุณค่าด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีการเรียนการสอน รางวัลชนะเลิศ อันดับ 1 ระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่จังหวัดชัยภูมิ และรางวัลเหรียญเงินระดับชาติ ที่ เมืองทองธานี ขณะที่ผู้บริหารโรงเรียนได้รับรางวัลผู้อำนวยการสถานศึกษายอดเยี่ยม โรงเรียน การศึกษาพิเศษ ประเภทโรงเรียนการศึกษาพิเศษเฉพาะความพิจารณาทรงคุณค่าด้าน นวัตกรรมและเทคโนโลยีการเรียนการสอน รางวัลชนะเลิศเหรียญทอง พร้อมโล่เกียรติยศ ระดับประเทศ ที่เมืองทองธานี กรุงเทพมหานคร และในปี 2556 โรงเรียนและผู้บริหารก็ได้รับ รางวัลทรงคุณค่า สพฐ. (Obec Award) ระดับเหรียญทองด้านวิชาการและด้านบริหารจัดการ สถานศึกษาด้วย

2. การพัฒนากิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางวิถีอีสาน ของโรงเรียนกาฬสินธุ์ ปัญญาคุณ จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนรู้ ของโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญาคุณ จังหวัด กาฬสินธุ์ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยการบูรณาการกิจกรรมตามหลัก แนวคิด 3 ประการ คือ

2.1 หลักภูมิปัญญาท้องถิ่นประเพณีฮีตสิบสองโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามประเพณีฮีตสิบสองทุกเดือน ซึ่งบริหารจัดการโดยให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้ง 12 บุญ โรงเรียนจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจำนวน 10 บุญ ได้แก่ บุญบั้งไฟ บุญเข้าชะ บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญกฐิน บุญเข้ากรรม บุญคูณลาน บุญข้าวจี บุญพะเวด ส่วนอีก 2 บุญให้ผู้ปกครองและชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน คือ บุญสงฆ์ (สงกรานต์) และบุญออกพรรษา โดยทั้ง 12 บุญ มีกระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระทั้ง 6 ทักษะ ตามหลักสูตร

2.2 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยกำหนดแนวทางในการบูรณาการทั้งสำหรับครูผู้สอนใน 3 คุณลักษณะ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และ 2 เงื่อนไข ได้แก่ เงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม ตามแนวทางปฏิบัติพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยกิจกรรมส่วนหนึ่งกำหนดไว้ในชั่วโมงการเรียนการสอน ส่วนอีกกิจกรรมหนึ่งได้ลงสู่การปฏิบัติจริงตลอดเวลาที่นักเรียนอยู่หอพัก ขณะที่ครู พี่เลี้ยง นักเรียนประจำหอพักได้ร่วมกิจกรรมเกษตรสร้างสุขด้วยกันเพาะปลูกพืชผักสวนครัวรอบ ๆ บริเวณหอพัก เก็บผลผลิตเพื่อรับประทาน เหลือกก็ส่งขายหรือแบ่งปันไปยังหอพักข้างเคียงนับเป็นกิจกรรมที่ฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการทำงาน รู้หลักการดำรงชีวิต มีความรักสามัคคีกับเพื่อน รู้จักการให้แบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อันเป็นแนวทางการดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 หลักบุญศึกษา หรือบุญกิริยาวัตถุ 3 มีแนวทางในการบูรณาการดังนี้

2.3.1 ทานมัย โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่อง การให้ การเผื่อแผ่ และการแบ่งปัน เช่น จัดกิจกรรมทำบุญตักบาตรทุกวันพระ การแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น ฝึกการให้ผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน อีกทั้งฝึกให้นักเรียนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่พร้อมทั้งเปิด โอกาสให้คนอื่น ได้มีส่วนร่วมบุญด้วยการทำความดีด้วยกัน โดยพลอยชื่นชมหรือแสดงความยินดี ยอมรับเห็นชอบในการทำบุญทำความดีของผู้อื่น

2.3.2 ศีลมัย โรงเรียนจัดกรรมให้นักเรียนได้ประพฤติปฏิบัติตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น มีความเกื้อกูลและไม่เบียดเบียนผู้อื่น โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น ธนาคารความดี รางวัลสำหรับนักเรียนดีเด่น การเป็นผู้มีจิตอาสา และกิจกรรมทำวัตรเย็นช่วงเทศกาลเข้าพรรษา อีกทั้งฝึกให้นักเรียนมีความอ่อนโยน สุภาพอ่อนน้อม ให้เกียรติกัน เคารพยกย่องท่านผู้มีความเป็นผู้ใหญ่ ผู้สูงด้วยคุณธรรมความดี เป็นต้น รวมถึงการมีกิริยามารยาทงดงาม ตามวัฒนธรรมประเพณี

2.3.3 ภาวนามัย โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ฝึกอบรมจิตใจ พัฒนาปัญญา โดยการให้นักเรียนได้ฟังธรรม อ่านข่าวสารในเรื่องราวที่ดั่งามพร้อมทั้งแนะนำความรู้ให้แก่ผู้อื่นเพื่อพัฒนานักเรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน โดยโรงเรียนได้มอบหมายให้กลุ่มงานวิชาการดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการในรูปตามแนวทางวิถีอีสาน โดยบูรณาการให้เข้ากับทุกกลุ่มทักษะ ได้แก่ ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะภาษาและการสื่อสารทักษะสังคมและการดำรงชีวิต ทักษะการช่วยเหลือตนเองและสุขอนามัย ทักษะวิชาการ และทักษะอาชีพ ด้วยการบ่มเพาะปลูกฝังผ่านกิจกรรมทั้ง 3

3. คุณภาพชีวิตนักเรียนที่ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางวิถีอีสาน ของโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์

3.1 กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 280 คน จำแนกเป็นครรกรสถานศึกษา จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 3.57 ครูผู้สอน จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 20 และผู้ปกครอง จำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 76.43

3.2 ระดับของคุณภาพชีวิตนักเรียนที่ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางวิถีอีสาน ของโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.27$, S.D. = 0.58) เมื่อพิจารณาแต่ละด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ ดังนี้ การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X}=4.12$, S.D. = 0.58) การดำเนินชีวิตตามหลักภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานประเพณีฮีตสิบสอง ($\bar{X}=4.33$, S.D. = 0.59) และการดำเนินชีวิตตามหลักบุญสิกขา ($\bar{X}=4.35$, S.D. = 0.56) ดังนั้นคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางวิถีอีสานของโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ ทุกรายการสรุปได้ว่าอยู่ในระดับมาก

จากการสังเกต สัมภาษณ์ ครู นักเรียน และผู้ปกครองสรุปได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนส่งผลให้เกิดคุณภาพการดำรงชีพในแต่ละวันถูกสุขลักษณะ สะอาด มีระเบียบวินัย รู้จักเคารพในกฎกติกา รู้จักอดทนอดกลั้น ลดพฤติกรรมก้าวร้าว มีทักษะที่ดีในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีพฤติกรรมกล้าถาม กล้าที่จะพูดคุย มีสมาธิในการเรียนรู้ การรู้จักฟังคำสั่ง และปฏิบัติตามคำสั่ง มีทักษะการใช้กล้ามเนื้อเล็กมัดใหญ่ที่ดีแสดงถึงความผูกพันรักและดีโรงเรียน คิดห้องเรียนเพราะเกิดทักษะการเรียนรู้ในกิจกรรมที่ครูจัดให้ มีความรัก ผูกพันและรู้สึกอบอุ่นเมื่ออยู่กับครูสามารถค้นพบตนเองว่า สิ่งไหนชอบหรือสิ่งไหนรักและแสดงออกถึงความ เป็นคนที่นุ่มนวลอ่อนโยนเป็นผู้มีจิตใจงาม จะไม่ทำอะไรที่เบียดเบียนทั้งตนเองและ

เบียดเบียนคนอื่นเอื้อเพื่อเอื้อแผ่มีความรักและความสามัคคีกันช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีน้ำใจ รู้จักการแบ่งปัน รู้จักยินดีในการให้มีการช่วยเหลือผู้อื่นและที่สำคัญที่สุดนักเรียน ได้แสดง ศักยภาพซึ่งแฝงเร้นอยู่ในตัวผู้เรียนแต่ละคนแสดงออกมาและค้นพบพลัง ความกระตือรือร้น และปัญญาที่ตนเองมีอยู่เพื่อนำมาซึ่งคุณภาพสูงสุดของตัวเขาเองซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนา คุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้อย่างมีคุณภาพพัฒนาจนเกิด สมรรถนะสำคัญคือ ความสามารถในการดำรงชีวิต อยู่ร่วมกับครอบครัวและสังคม ได้อย่างมีความสุขอย่างยั่งยืนด้วยการเป็นคนเต็มคนขณะที่ครูผู้สอนและบุคลากรใน โรงเรียนก็ได้รับการ ชิมช้ำกับการที่ได้พานักเรียนลงมือฝึกปฏิบัติกิจกรรมอย่างใกล้ชิดร่วมกัน ทำให้ครูเกิดการ ปรับตัวในการอยู่ร่วมกันกับเด็กนักเรียนได้อย่างมีความสุข มีจิตใจที่อ่อนโยนเข้าถึงความเป็น จริงของนักเรียน มีความโอบอ้อมอารี มีเมตตา มีสมาธิอดทนในการปฏิบัติหน้าที่ จึงนับได้ว่า กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนนี้ จึงส่งผลให้ภาพโดยรวมของโรงเรียนกาฬสินธุ์ ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ เกิดเป็นสังคมจิตงาม

การอภิปรายผล

โรงเรียนวิถีสาน : การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตศึกษา กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางวิถีสาน ผ่านกิจกรรมการบูรณาการกับภูมิ ปัญญาท้องถิ่นทั้ง 3 ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นพรพบุรุษหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ท้องถิ่นอีสานคือประเพณีฮีตสิบสอง ภูมิปัญญาท้องถิ่นของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวคือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภูมิปัญญาท้องถิ่นของพระพุทธเจ้าคือหลักกัญญศึกษา อันจะส่งผล ไปยังการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างเต็มตามศักยภาพของนักเรียนที่มีความบกพร่องทาง สติปัญญา

ประเด็นที่ 1. ปราบกฏการณ์การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน โรงเรียนกาฬสินธุ์ ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์พบว่า

โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้เริ่มจัดกิจกรรมการเรียน การสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา “วิถีสาน” เมื่อพ.ศ. 2555 มีเป้าหมายเพื่อจัดการเรียนการ สอนให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่เป็นภาระของครอบครัว และชุมชน โดยบูรณาการกิจกรรมผ่านแนวคิด 3 หลัก คือ หลักภูมิปัญญาท้องถิ่นประเพณี ฮีตสิบสอง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักกัญญศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนการสอน แบบครูพาทำอย่างเต็มเวลา เต็มวัน เนื่องจากนักเรียนอยู่ประจำโรงเรียนตลอด 24 ชั่วโมง ส่งผล

ให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีพัฒนาการทุกด้านเพิ่มขึ้นเต็มตามศักยภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักการดำเนินชีวิต ทำให้ครอบครัว ชุมชน และสังคมยอมรับมากขึ้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นเป็นการจัดการเรียนการสอนในลักษณะการบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) โดยโรงเรียนได้กำหนดหัวข้อขึ้นมา คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเพณีฮีตสิบสอง ประเพณีของเศรษฐกิจพอเพียง และบุญสิกขา เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน สอดคล้องกับ สุขานาถ บุญเที่ยง (2554 : 302) ได้ศึกษาการบูรณาการหลักคำสอนสู่การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในภาคอีสาน พบว่า ประชาชนชาวบ้านอีสานเป็นผู้นำแนวคิดปรัชญาการดำเนินชีวิตที่ก่อให้เกิดกระบวนการสร้างและการพัฒนาสู่การพึ่งพาตนเองทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อการเสริมสร้างขีดความสามารถในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองทั้งนี้ควรมีการประยุกต์ใช้มิติทางวัฒนธรรมควบคู่ไปกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของชุมชนเพื่อให้กระบวนการพัฒนามีความสำเร็จ และยังสอดคล้องกับ คำดี จันทะเกษ (2554 : 334) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า รูปแบบของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมควรนำไปปฏิบัติและปรับใช้ในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

ประเด็นที่ 2. การพัฒนากิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางวิถีอีสาน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน ของ โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์พบว่า

โรงเรียนได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการบูรณาการตามแนวคิด 3 หลัก คือ

1. หลักภูมิปัญญาท้องถิ่นประเพณีฮีตสิบสอง โดยโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการกิจกรรมตามประเพณีฮีตสิบสองทุกเดือน ซึ่งบริหารจัดการ โดยให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้ง 12 บุญ โรงเรียนจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจำนวน 10 บุญ ได้แก่ บุญบั้งไฟ บุญซำฮะ บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญกฐิน บุญเข้ากรรม บุญคูณลาน บุญข้าวฉี่ บุญพะเหวด ส่วนอีก 2 บุญให้ผู้ปกครองและชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน โดยครูผู้สอนจัดทำเอกสารประกอบการจัดกิจกรรมและติดตามการจัดกิจกรรมอีกทางหนึ่ง คือ บุญสงกรานต์ (สงกรานต์) และ

บุญออกพรรษา โดยทั้ง 12 บุญ มีกระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระทั้ง 6 ทักษะ ตามหลักสูตรสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่ ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะภาษาและการสื่อสาร ทักษะการช่วยเหลือตนเองและสุขอนามัย ทักษะสังคมและการดำรงชีวิต ทักษะวิชาการ และทักษะอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ Murphy. (1997 : Online) ที่ว่าครูแสดงบทบาทเป็นผู้ชี้แนะผู้กำกับผู้ฝึกฝนผู้อำนวยการอำนวยความสะดวกในการเรียนของนักเรียนฯลฯ จัดบริบทของการเรียนเช่นกิจกรรม โอกาสเครื่องมือ สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมวิธีการคิดและการกำกับและรับรู้เกี่ยวกับตนเองนักเรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้และกำกับการเรียนรู้ของตนเองจัดปรากฏการณ์การเรียนรู้ สภาพแวดล้อมทักษะเนื้อหาและงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนตามสภาพที่เป็นจริง ใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิเพื่อยืนยันสภาพการณ์ที่เป็นจริง

2. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยกำหนดแนวทางในการบูรณาการทั้งสำหรับครูผู้สอนใน 3 คุณลักษณะ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และ 2 เงื่อนไข ได้แก่ เงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม ตามแนวทางปฏิบัติพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรินทร์ ภูสิงห์ (2552 : 387) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนมัธยมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่าการจัดการศึกษาโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนมัธยมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานีจะจัดได้ดีเมื่อมีองค์ประกอบ 2 ส่วนส่วนแรก ได้แก่ องค์ประกอบของรูปแบบที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษาประกอบด้วย หลักการจุดมุ่งหมายการ จัดองค์การ การดำเนินการตัวชี้วัดความสำเร็จการนำรูปแบบไปใช้และ เงื่อนไขความสำเร็จและส่วนที่ 2 ได้แก่ องค์ประกอบด้านการจัดการศึกษาประกอบด้วย การบริหารและจัดการการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาการจัดกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษาการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนรู้การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกรณีศึกษาติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการประชาสัมพันธ์และการสร้างเครือข่ายและคุณภาพนักเรียนตาม ลักษณะความมีชีวิตพอเพียง

3. หลักบุญศึกษา โดยมีแนวทางในการบูรณาการ ได้แก่ 1) ทานมัย โรงเรียน จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนได้เรียนรู้ เรื่อง การให้ การเผื่อแผ่ และการแบ่งปัน เช่น จัดกิจกรรมทำบุญตักบาตรทุกวันพระ การแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น ฝึกการให้

ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน อีกทั้งฝึกให้นักเรียนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้คนอื่นได้มีส่วนร่วมบุญด้วยการทำความดีด้วยกัน โดยพลอยชื่นชมหรือแสดงความยินดียอมรับเห็นชอบในการทำบุญทำความดีของผู้อื่น 2) ศีลมัธยม โรงเรียนจัดกรรมให้นักเรียนได้ประพฤติปฏิบัติตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น มีความเกื้อกูลและไม่เบียดเบียนผู้อื่น โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น ธนาคารความดี รางวัลสำหรับนักเรียนดีเด่น การเป็นผู้มีจิตอาสา และกิจกรรมทำวัตรเย็นช่วงเทศกาลเข้าพรรษา อีกทั้งฝึกให้นักเรียนมีความอ่อนโยน สุภาพอ่อนน้อม ให้เกียรติกัน เคารพยกย่องท่านผู้มีความเป็นผู้ใหญ่ ผู้สูงด้วยคุณธรรมความดี เป็นต้น รวมถึงการมีกิจกรรมรยาทางดงาม ตามวัฒนธรรมประเพณี รู้จักช่วยเหลือ รับผิดชอบ รับใช้ บริการในกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ 3) ภาวนามัธยม โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ฝึกอบรมจิตใจ พัฒนาปัญญา โดยการให้นักเรียนได้ฟังธรรม ครูเล่าข่าวสารในเรื่องราวที่ดั่งมา กลุ่มงานวิชาการได้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา “โรงเรียนวิถีอีสาน” จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการโดยบูรณาการให้เข้ากับทุกกลุ่มทักษะ ด้วยการบ่มเพาะปลูกฝังผ่านกิจกรรมทั้ง 3 หลักซึ่งสอดคล้องกับพระครูอนุกุลปริยัติการ (2556 : 122) ได้ศึกษารูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้กระบวนการขององค์กรสมาธิสร้างสุข ผลการวิจัยพบว่า การใช้รูปแบบเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กระบวนการจิตตานุกรม ในการดำเนินกิจกรรมขององค์กรสมาธิสร้างสุขสามารถสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้คนในชุมชนดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ยึดมั่นถือนั่นอยู่ในศีลธรรมอันดี สร้างความเป็นสุขให้แก่ครอบครัวและชุมชน

ประเด็นที่ 3.คุณภาพชีวิตนักเรียนที่ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางวิถีอีสาน ของ โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า

คุณภาพชีวิตนักเรียนที่ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางวิถีอีสาน ของ โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ มีระดับคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับมาก ทั้งโดยรวมและรายด้าน และจากการสัมภาษณ์ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ถึงผลของคุณภาพชีวิตนักเรียนที่ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการและทฤษฎีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการของ Blisshen. (1969 : 27) ที่สรุปไว้ว่า การเรียนการสอนแบบบูรณาการเป็นการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียน ได้ร่วมมือกันค้นคว้าหรือศึกษาในสิ่งที่สนใจ นักเรียนจะต้องร่วมมือกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ นักเรียนอาจจะเรียนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อศึกษาเป็นรายบุคคลก็ได้ซึ่งลักษณะของหลักสูตรแบบบูรณาการประกอบด้วยการจัดเวลาเรียนให้กับนักเรียนมากพอกับการเรียนรู้การศึกษาหาความรู้อย่างเป็นอิสระ (Autonomous) ภายใต้การ

แนะนำของครูการศึกษาเพื่อเสริมสร้าง (Remedial Education) ครูต้องใช้เวลาให้เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างความรู้พื้นฐานให้กับนักเรียนมีการตอบสนองความสนใจที่ต่างกันของนักเรียน (Special Interests) องค์กรประกอบการเรียนการสอนทั้ง 4 ประการนี้ทำให้ครูค้นพบความสามารถและความสนใจของนักเรียนและเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะต่าง ๆ ของตนเองอย่างก้าวหน้า

การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน เป็นนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นด้านการศึกษาโดยเป็นการปรับการเรียนเปลี่ยนการสอน คือปรับการเรียนจากเรียนเพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเรียนเต็มเวลาตามหลักสูตร เป็นการจัดการเรียนเพื่อสนองต่อความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคลสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและจัดกิจกรรมอบรม บ่มเพาะเต็มเวลา เต็มวัน การเปลี่ยนการสอนของครูจากการสอนตามคู่มือครู และจัดกิจกรรมตามแผนที่กำหนดไว้ล่วงหน้า เป็นการสอนแบบลงมือทำสู่การปฏิบัติจริง ด้วยการบูรณาการกิจกรรมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 3 ส่งผลให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่ผ่านการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเสรี อยู่ร่วมกับครอบครัว และสังคมได้อย่างมีความสุข ขณะที่ครูผู้สอนและบุคลากรในโรงเรียนก็ได้รับการเสริมชัดกับการที่ได้พานักเรียนฝึกปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ครูเกิดการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันกับเด็กนักเรียนได้อย่างมีความสุข มีจิตใจที่อ่อนโยนเข้าถึงความเป็นจริงของนักเรียน มีความโอบอ้อมอารี มีเมตตา มีสมาธิจดทนในการปฏิบัติหน้าที่ จึงนับได้ว่ากระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนนี้ จึงส่งผลให้ภาพโดยรวมของโรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ เกิดเป็นสังคมจิตงาม

การสร้างสังคมจิตงามในโรงเรียน โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ ผ่านกระบวนการการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนนับเป็นนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่สนองตอบวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการพัฒนาคนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ที่ต้องการพัฒนาคนไทยทุกกลุ่มวัยอย่างเป็นองค์รวมทั้งร่างกายสติปัญญา อารมณ์ คุณธรรม จริยธรรม และสถาบันทางสังคมมีบทบาทหลักในการพัฒนาคุณภาพคนตอบสนองหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ต้องการให้คนไทยมีความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และมีความรู้คู่คุณธรรมและยังตอบสนองต่อคำสอนของพระพุทธเจ้าที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญให้คนมีที่ตั้งแห่งการทำความดีคือได้ปฏิบัติทาน ศีล ภาวนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้ทฤษฎีในชุมชนอื่น

- 1.1. ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลัก
- 1.2. ค้นหาสิ่งยึด หรือหลักการที่ชุมชนศรัทธาและนำไปสู่ความเจริญ
- 1.3. ค้นหาวิธีปฏิบัติ (ซ้ำ ๆ ซาก ๆ) ที่ทุกคนในพื้นที่ศรัทธาและปฏิบัติ
- 1.4. ออกแบบแผนการดำเนินการ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

หน่วยงานที่จัดการศึกษาทั้งในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน ไม่ว่าจะจัดการศึกษาให้กับเด็กปกติหรือเด็กพิการ ในรูปแบบอยู่ประจำ หรือไปกลับหรือองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานได้ ดังนี้

- 2.1 ใช้เป็นแบบอย่างหรือแนวทางในการจัดการศึกษาแบบบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2.2 ใช้เป็นฐานข้อมูลแหล่งเรียนรู้การจัดการศึกษาแบบบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2.3 ใช้เป็นฐานข้อมูลอ้างอิงการจัดการศึกษาแบบบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยในครั้งนี้มีข้อมูลหลายประเด็นที่น่าสนใจ และควรทำการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมหรือต่อยอดงานวิจัยนี้ ได้แก่

- 3.1 ควรมีการศึกษาระบบการส่งต่อนักเรียนที่ผ่านการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนผู้พิการรอบครัวและชุมชน
- 3.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้การผลการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน
- 3.3 ควรมีการศึกษากลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์การพัฒนาการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน
- 3.4 ควรมีการศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายผู้ปกครองและชุมชนของนักเรียนที่ผ่านการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เข้มแข็งและยั่งยืน

4. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

กระทรวงศึกษาธิการควรสนับสนุน ส่งเสริม โรงเรียนที่มีลักษณะเดียวกัน หรือ ลักษณะใกล้เคียง หรือ โรงเรียนทั่วไป ให้นำการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนไปเป็นแนวทางการจัดการศึกษาโดยปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และภูมิสังคมตนเอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY